

KADIN SORUNU-TOPLUMSAL EŞİTSİZLİK VE HANIMIN ÇİFTLİĞİ

Orhan Kemal¹

Özet:

Sancılı bir dönem Bilindiği gibi, Türkiye'de İkinci Dünya Savaşı sonrası yaşanan bunalım ve soğuk savaş döneminin zorladığı değişim, devletin sosyalleşme ülküsünden uzaklaşıp 'her mahallede bir milyoner' özendirilmesiyle yeni bir sermaye sınıfı ortaya çıkardı. kentlere göçü hızlandırdı. Orhan Kemal, işte bu sancılı dönüşüm döneminde yaşamış daha çok bu çerçevede üretmiş bir yazardır.Hanımın çiftliği romanına baktığımızda Varlık yokluk savaşı veren ülke insanının gündelik hayatına, kavrayışlarına, üretim ilişkilerine yansıyan yokluk ve haksızlığı çok net bir şekilde görmekteyiz.romandaki gülizar adlı karakterin çalışıp emek vererek iyi bir hayata sahip olamayacağını düşünmesi sonucu evin beyi yani muzaffer beye yakınlığını görmekteyiz.Güllü karakterine baktığımızda yaşam standartları düşük,eski mahallede oturan ve ataerkil bir aile yapısına sahip olduğunu görmekteyiz.Toplumdaki eşitsizlik,gelir dağılımındaki adaletsizlik,toplum tarafından saygın görülme isteği kadınların(güllünün,gülizarın) kendi birtakım özelliklerini kullanmalarına neden olmuştur.Buna örnek olarakta Güllünün muzaffer beyle evlendikten sonra ismini serap olarak değiştirmesini verebiliriz.Muzaffer beyin güllünün yanında olmaması üzerine zekainin güllünün bacaklarına dokunması, toplum tarafından kadına biçilen rolü göstermektedir.Gülizar karakterinin muzaffer beyle güllünün evlenmesinden sonra kabak hafızla beraber olduğunu görüyoruz.Kadın erkek eşitsizli ve kadının hayatına devam edebilmek için kendisi mutlaka bir erkeğin himayesine sokmak isteği adete erkeğe muhtaç olduğu bir toplum yapısını görüyoruz.herşeyden önce bir birey olarak görülmeyen,tacize uğrayan,ailesinden şiddet gören Güllü,saygı kavramıyla tanışmadığından eşini aldatmıştır.

Anahtar Kelimeler: Cinsiyet Eşitsizliği, Sosyal Adalet, Alt sınıf, Üst sınıf

*Doğu Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi – Sabri Sönmez

GİRİŞ

Edebi eserler yaşayan hukuktan izler taşır.Yaşayan hukuk yalnızca yürürlükte olan hukuku değil aynı zamanda yazılı olmayan gelenek,görenek,örf ve adetleri de kapsar.Edebiyat ve hukuk ilişkisi yaşayan hukuk çerçevesinde şekillenmiştir.Yazarlar eserlerinde,toplumsal yapıyı,toplumun örf ve adetlerini,gelenek ve göreneklerini,töreyi,toplumun sınıflı yapısında alt ve üst sınıfların uyguladığı yazılı olmayan kuralları ve yürürlükte olan hukuku kısacası yaşayan hukuku yansıtır.Bu bağlamda hukuk ve edebiyat akımı çerçevesinde Orhan Kemal'in hanımın çiftliği adlı romanını değerlendirmeye çalışacağız.İncelememizde edebiyatta kadın sorunu,toplumsal adalet anlayışı,ataerkil düzen ve kadın erkek eşitsizliği gibi kavramlar yaralacaktır.Belirttiğimiz kavramlar,tarihin ilk dönemlerinden anaerkil toplum düzeninin yerini ataerkil düzenin almasıyla,üretim ve mülkiyet biçimlerinin değişip toplumsal sınıfların ortaya çıkmasıyla,ataerkil düzende kadının ikinci plana itilip,neslin devamını sağlayan varlık olarak görülmesiyle çeşitli evrelerden geçip bugünkü süreçte de yer alır.Birbirleriyle çok yakından ilişkisi olan ve birbirlerinden bağımsız olarak değerlendirilmesi mümkün olmayan bu kavramların bağlantılı olarak incelenmesi ve yorumlanması gerekmektedir.

Orhan Kemal'in Hanımın Çiftliği adlı eseri kadın erkek eşitsizliğini,toplumsal sınıf farklılıklarını,ataerkil toplum düzenini açık bir şekilde gözler önüne seren,2.dünya savaşı sonrası toplum yapısını anlatmaya rehberlik edecek gerçekçi bir yapıttır.İncelememizde bu kavramlar kitapla bağlantılı olarak ele alınacaktır.

KADIN SORUNU;TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİ

Toplumsal cinsiyet kadın ve erkek arasındaki farkların toplumsal düzende nasıl kurulduğunu gösteririz.Kadın erkek arasındaki farklar sadece biyolojik olarak değil kültürel açıdan da değişkenlik gösterir.Kültürel açıdan bu farklılıklar toplum tarafından yaratılır.Örneğin;erkekler dışa dönük,gezmeyi seven,güçlü kızlar ise daha evine bağlı,utangaç olarak yetiştirilir.(Bhasin,2003 a:4) Cinsiyet ayrımcılında ataerkil erkek egemen toplumda kadınlara yönelik olumsuz davranışlar yer alır.Olumsuz tutumların hayata yansmasıyla da kadın her konuda erkeğe göre ikinci planda yer alır.(Dökmen,2006:22) Tıpkı Hanımın çiftliği romanındaki Güllü gibi.

Kitabımızın kahramanı olan Güllü,eğitimsizliğe,toplumdaki sosyal adaletsizliğe,kadın erkek eşitsizliğine karşı öncelikle beğenmediği ismini değiştirip,hanımefendi diye hitap edilen biri olmak ve herkesin ona imrenmesinin hatta arkasından konuşmalar bile yüzüne karşı saygılı olmanın hayallerini kurardı."Evinin radyosu,elektriği karyolası,aynalı dolabı olacak,herkes ona imrenecekti,arkasından atıp tutsalar bile yüzüne karşı yaltaklanacaklar hanımefendi hanımefendi..ismini Serap'a çevirtmeyi çok isterdi.Öyle seviyordu ki bu ismi!Sonra tıpkı tıpkısına serap hanım gibi giyinirdi.Tül eldivenler,şapka,tayyör,yüksek ökçeli iskarpinler..Saçlarını da onun gibi

bigudilerle toplardı"(syf20).Kitabımızın diğerkahramanı Muzaffer Bey sinirli,pire için yorgan,çapkın,enine boyuna iri,çiftlik ağası,para ve zenginliği sayesinde toplumda statü sahibi olan,kadını cinsel obje olarak gören biriydi."Bey sütü bozuk değildi amma sütü bozuktan da kötüydü.Her yıl çapa yada pamuk toplama mevsiminde çiftliği dolduran sürüyle kadına ,apdal,pişikli demeyip azgın boğa gibi dalandığını,eline geçirdiğini ahıra,kütü ambarına nasıl süreklediği bilinen şeydi.(syf3)".Gülizar ise ekonomik bakımdan

güçsüz,eğitimsizdi ancak Muzaffer beyin himayesi altındaydı.Çiftlikte varlığını beyin gönlünü hoş ederek sürdürüyordu.Ne de olsa kadındı.Habib karakteri Muzaffer Beyle arasında toprak sebebiyle husumet bulunan,Bey'in çiftliğinin bulunduğu köyde yaşayan biriydi.Muzaffer beyin yeğeni Zaloğlu karakter olarak dayısının buyruğu altından çıkmayan,dayısına özenen,parası ve zenginliği olmadığından çok fazla itibar görmeyen biriydi.

Kahramanımız Güllü,eğer Muzaffer beyin çiftliğine yeğeni Zaloğluyula evlendirilmek için gitmezse babasının annesini döveceğinden korktuğu ve annesine acıdığı için kendisinin de alındığını sonradan öğrendiği bir başlık parasıyla çiftliğe getirilmişti.Bu bağlamda toplumsal cinsiyet terimine baktığımızda kadın yada erkek olmaya,toplumun ve kültürün yüklediği anlam ve beklentiler olduğunu görürüz.Kadın profiline toplumun yüklediği anlam alt sınıfında altıdır.Öyle ki ticari ve ekonomik hayatta kolaylık sağlayan,mal ve hizmet edimlerinin bir karşılığı,mübadale aracının kadın profiline biçilen değer olduğunu görürüz."Güllü hayretle ne pazarlığı dedi?senin üstüne pazarlık.Ben hayvan mıyım?Haşa kızım haşa yavrum adet usul böyle diye bizde herkesin geçtiği köprüden geçelim dedik.Haberi olmadan hayvan gibi satılmıştı demek üvey bacıları gibi"(sf 33).Güllünün istemese de zorla çiftliğe gitmesinde ataerkil düzenin kural ve yaptırımlarını görürüz.Eğer güllü bu düzenin kurallarına uymazsa müeyyide olarak annesi dövülecektir.Diğeryandan baktığımızda toplumda sınıfların olduğunu kadınların bu sınıflardan hiçbirinde var olmadığını,ekonomik durumu zayıf olan alt sınıfında altında olduğunu görüyoruz.Toplumsal cinsiyet eşitsizliğine baktığımızda romanda sosyal ve ekonomik bakımdan zayıf olan alt sınıfın kadına verdiği değeri"Şu hastalık seni bulmazda nazarınız degecek fallikler gidiyorum ben."(sf60)diye Güllü'nün babasının en yakın arkadaşının,Güllünün babasının eşlerine söyleminden anlıyoruz.Diğerbir husus Güllünün babasının çok eşli olmasıdır.

Toplumda bir yanda kadın erkek eşitliğini savunanlar diğeryanda ise erkek himayesinden memnun olan,kendini bu himayede huzurlu ve rahat hisseden kadınların olduğunu görürüz."Aralarında yaş farkı çok amma aldırma erkeğin hele dağ taş malı olan zengin erkeğin yaşlısı mı olur?"(sf 167)Bu diyaloga baktığımızda erkek ve kadın arasındaki yaş farkının kadın için önemli olmadığı,bir erkeğin himayesinde olmanın her şeyden daha önemli olduğunu görürüz.Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinde kadın cinsel obje ve neslin devamını sağlayan varlık olarak görülür.2.plana atılan kadın her alanda erkek tarafından kısıtlanmıştır ve sosyal hayatta aktif bir biçimde yer alması doğru değildir.Köylünün güllüyü araba

sürerken görüp”Kıyamet dediğin bundan kopacak işte.Avratta otomobil sürermiymiş?Avrat dediğin avratlığını bilmeli”(sf239)demesi arabayı sürmenin yalnızca erkeklere özgü olduğunu ve kadının kadınlığını bilip evde oturması,ev düzeniyle ilgilenmesi gerektiğini düşündüğündendir. Engel'in de belirttiği gibi sınıflar ve ekonomik yapılar kadının ikincilleştirilmesi üzerinde önemli rol oynar.Baktığımızda bu ikincilleştirilme ve toplumsal cinsiyetin şekillenmesinin ataerkil düzen kaynaklı olduğunu görürüz.Ataerkil düzende kadın boyun eğen ve yumuşak başlı erkeği ise hep otoriterdir.Ataerkil sistem,gelenek,namus,ahlak örf adet gibi kavramları merkezine yerleştirir.Kurallar bu kavramlar üzerine kuruludur.Eğer bu kurallara uymazsa yaptırımla karşılaşılır.Dedikodu,aşağılama,küçük görme,töre cinayeti ve şiddet bu yaptırımlara örnek gösterilebilir.Şiddet güç ve baskı uygulayarak varlıkların fiziksel veya duygusal açıdan değişmesine neden olan olgudur.Şiddetin kaynağı ise varoluşsaldır.

Romanımızda toplumsal eşitsizlik kendini gösterdiğinden özellikle eğitim ve sosyal statü olarak altta bulunan kesimde "Ona öyle bir sopa çek ki duyanlarda peh maşallah desin dayağı yiyenlerde.Kız mı kız tabi.der mi?çocuksun be bazı kadımların dayaktan zevk aldıklarını unutma"şeklinde diyaloglara rastlamam mümkündür.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin diğer boyutu ise kadınlara resmi nikahın uygulanmayışı,imam nikahının ilk etapta beraber yaşamak için yeterli olduğu düşüncesidir.Resmi nikah,kadını sosyal çerçevede güvence altına alana bir kurumdur.Eşini kaybettiğinde yada boşanma durumunda kadına bir takım haklar verir.Kadın bu durumda daha güçlü olur.Ancak toplumsal sınıflarda yeri olmayan kadın için bu,gerekli olmayan bir kurumdur.Muzaffer beyin çifçibaşısının"Bey gelmeden imam nikahı kıydıralım.Hükümet nikahına kulak asma,olmasa da olur,iş hoca nikahında"(syf56)sözleri bu görüşümüzü destekler niteliktedir.Romanımıza döndüğümüzde Güllü çiftliğe gider.Zorla evlendirilmek istendiği Zaloğlu'nu hiç beğenmez.Onun aklında gittiği çiftliğin zengin ağası olan,statü sahibi Muzaffer Bey vardır.Güllünün bu davranışında toplumda bir yeri olmayan kadının zengin bir erkeğin himayesi altına girip,toplum tarafından hanımefendi olarak kabul edilip,bir statüde yer alma ve saygınlığa ulaşma,zengin olma rahat etme isteği de yatmaktadır.Ayrıca burada bir konuya daha değinmekte fayda var.Ataerkil düzen toplumda bir erkek profili oluşturur.Bu erkek profili fiziksel olarak güçlü ve yapılı,kanatları altına alan ve daha baskın bir karakterdir.Kadınlarda ataerkil sistemin içinde yer aldığından zengin olma ve saygınlığa ulaşma isteklerinin yanı sıra bu yaratılan erkek profiline de sahip olmak isterler."Güllünün babasının başına,gençli ihtiyarlı kızlar,kadınlar toplanmış,adaleli kalın koluna imrenerek bakıyor,koca iğnenin damara batışımı üzüntüyle takip ediyorlardı"(syf144).Nitekim Güllüde Muzaffer bey için"Güzel adamdı ,çok güzel adamdı,tam erkek güzeli,enine boyuna" diyordu.(syf86)

Güllü,çiftliğe geldikten sonra Muzaffer beyin Güllüyü beğenmesi üzerine yeğeni Zaloğlu'nu hiçe sayarak güllüyle ilişkiye başlar.Bu süreçte Güllü ismini hayali

olan serap olarak değiştirir.Güllünün ad değiştirmesinde toplumda alt sınıfında altında yer alan kadının,güçlü ve zengin erkek profiline himayesi altına girip,yaşam standartlarının artması ve değer görme,saygınlık kazanma isteği,girdiği sınıfta kendini kanıtlayıp eski benliğinden sıyrılmaya isteği yatıyordu.Kadın erkek eşitsizliği üst tabakada da kendini göstermektedir.Kadın üst tabakada da alttır.Aynı alt tabakada olduğu gibi üst tabakada da cinsel obje,zevk ve eğlence vasıtası olarak görülmektedir.Romanımızda Muzaffer Bey kendi kızı olsun istemezdi.Çünkü"dedesinin dediği gibi günün birinde kızlar yabancıların koynuna girecek değil miydi?Ne diye başkalarının zevki için vasıta yetiştirsindi"(syf266).Muzaffer Beyde böyle düşünüyordu.

SOSYAL ADALET

Adalet herkese kendine uygun düşeni, kendi hakkı olanı vermektir(TDK).Bu soyut kavram sosyal adalet dediğimizde biraz daha somutlaşmaktadır.Toplumun bir üyesi olarak kabul edilen bireylerle,toplum arasındaki sosyal ilişkinin ortaklaşa iyinin gerçekleşmesine yönelik yani olması gerekene yönelişe verilen ad sosyal adalettir.Ünlü düşünür Aristo adaleti daha çok eşitlik kavramı üzerinden tanımlamıştır.Aristo'ya göre iki çeşit adalet vardır.Dağıtıcı adalet,şeref ve malların paylaştırılmasında herkesin yeteneğine ve toplum içindeki durumuna göre kendine düşeni başka bir ifadeyle payına düşüne almasını öngörür.Dağıtıcı adalet devlet ve toplum arasındaki ilişkileri düzenler.Ayrıca bu adalette eşitlik görelidir.Denkleřtirici adalette ise kişisel durumların dikkate alınmaması gerekir.Eřitlik burada daha bağımsız bir değer olarak karşımıza çıkar.tarihsel süreçte yaşanılan olaylar,kapitalizmin getirdiği toplumsal yıkımlar yeni bir sosyal adalet fikrinin ortaya çıkmasına neden olmuştur.Artık sosyal adalet fikri topluma göre değerlendirilecektir.Ayrıca adalet kavramı mekan değiştiği taktirde de değişkenlik göstermektedir.Kırsal yerler,kentlere oranla daha iče kapanık,iř bölümü,yardımlaşma yönünden daha farklılaşmış,kendine özgü birtakım kuralları bulunan,özel adetleri olan yerlerdir.Bu yerlerde sosyal adaletsizlik kendini gelir,mal paylaşımı ve toprak dağıtımı gibi konularda gösterir.

Romanımızdaki çiftlik ağası Muzaffer Bey,politik güçleri arkasına alarak köylülerin emek verdikleri,ekip biçtikleri,kanlarını akıttıkları,devlete ait toprakların çoğunu ele geçirmiştir.Bu adalet anlayışı güçlü olanın lehine işliyordu.Muzaffer Beyde bu gücünden yararlanarak toprakları ele geçirmişti.Bu düzen,bir başkasının boyunduruğu altında çalışmayı öngören ve bir ağaya muhtaç bırakan sistemdi.sisteme karşı gelmeyi kimse göze alamıyordu.Çünkü sisteme karşı gelenlerin öldürüleceğine ve bunu yapanların cezasız kalacağına inanıyorlardı.Romanımızda bu adaletsizliğe dayanamayan köylünün oğluna"O topraklar ne yalnız bizim ne Muzafferin.Bir zamanlar dedemin sürüp ektiğini hatırlarım.Bir gün Muzafferin dedesi iki emmimi de vurdurdu.Uzun hikaye..Kim kuvvetliyse onun elinde kaldı topraklar" (syf267)demektedir. Romana Aristo'nun bu adalet anlayışını uyguladıığımızda bu düzensizlik ve adaletsizliğe çözüm olacaktır. Halk Fırkasını arkasına alarak Muzaffer beyin edinmiş olduğu politik gücü sayesinde köyündeki devlete ait toprakları sahiplenmiştir.Köyde yaşayan

halkın geçimlerini bile zor sağlayacakları kadar az topraklarının olması köylüleri kızdırmaktadır.Muzaffer beyin ektiği toprakların kendilerine geçmesinin anca politik gücün kendilerine geçmesiyle mümkün olacağını düşünürler ve Habib”Şu seçimi kazansak hele seçim kazanıldıktan sonra Muzafferi karşısına dikecek ettiklerinin hesabını soracaktı.Yıllardan beri tarlalarına katıp sürdürdüğü ektiği mahsulünü kaldırdığı tarlalarından ötürü hesap soracak cevap isteyecekti.Ne cevap verebilirdi?Hiç verecek cevabı olmazdı.”(sf239)diyordu.Ancak evdeki hesap çarşıya uymamıştı.Muzaffer bey seçimlere az kala köylülerin desteklediği partiye geçerek,köylülerin topraklarda pay sahibi olmasını sağlayacak politik gücü tekrar arkasına almıştı.Böylelikle köylülerin hayalleri suya düşmüştü.

Farklı sınıf yapıları adaletsizliğin ve eşitsizliği beraberinde getirir.Kendinden bir üst sınıfı gören birey üst sınıfa çıkmak için mücadele verir.Romanda köylüler,daha fazla toprak ekebilmek için bütün umutlarını “sözde hakkın partisine” bağlarlar.Ancak sınıf farklılıklarından legal yollar sonuç vermemiş alt sınıf daha da öfkelenmiştir.Bu mücadele illegal yollarla devam etmiştir.romanda Muzaffer Bey alt sınıftaki aralarında toprak sebebiyle husumet bulunan,köyde yaşayan hısımları Habib tarafından öldürülür.Sosyal adalet ve eşitlik fikri illegal yollarla alt sınıf tarafından sağlanmaya çalışılmıştır.

SONUÇ

Orhan Kemal'in ,Hanımın Çiftliği adlı eseri ağalık sisteminin yapısını,2.Dünya savaşı sonrası toplumsal yapıyı,kadın erkek eşitsizliğini ve sınıf farklılıklarını çeşitli boyutlarıyla ele almıştır.Ağalık sistemine toplumun tepkisi zamanla artmış ve bu tepkinin sonunda kitleselleşip bireylerin daha da bilinçlenmesiyle ağalık sistemi günden güne azalmıştır.Ancak bu azalma kadın erkek eşitliği,sınıflar arasındaki mücadele,kadının toplumdaki yeri olgularda kendini yeteri kadar hissettirememiştir.Bir değişim başlamıştır ama gerçek bir sosyal adalet ve kadın erkek eşitliği sağlanamamıştır.Ataerkil düzen tasfiye edilmemiştir.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

Orhan Kemal/Hanımın Çifliği

Türk Dil Kurumu Sözlüğü

MAKALELER ve BİLDİRİLER

Adalet Kavramı/Adnan Güriz

Aristoteles'te Adalet Kavramı/Yard.doç.Dr Arslan Topakkaya

Orhan Kemal'in Fabrika ve Toprak İşçilerini Konu Alan,Vukuat Var ve Hanımın Çifliği Romanlarında Yapı,Tema ve Anlatım/Emine Özerinç

Sosyal Adaletin Onuncu Köye Sürgünü/Mustafa Okşar

YAYIMLANMAMIŞ YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ataerkil Sistem Bağlamında toplumsal Cinsiyet Rollerinin Benimsenmesi(Ankara,2008)Özlem Çelik.